

6 ŞUBAT DEPREMLERİ SONRASINDA OHAL İLANI VE SONUÇLARI

MERT H. AKGÜN

SETA | PERSPEKTİF

ŞUBAT 2023 · SAYI 357

- Demokratik rejimlerde olağanüstü yönetim usullerinin nasıl bir işlevi vardır?
 - Doğal afetler sebebiyle OHAL uygulamalarına niçin gidilir?
 - OHAL ilanının sonuçları neler olmuştur?

Türkiye’de 6 Şubat’ta Kahramanmaraş merkezli olarak on ili etkileyen iki ayrı deprem yaşanmış ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın kararıyla ülke tarihinde ilk kez bir doğal afet sebebiyle olağanüstü hal (OHAL) ilan edilmiştir.¹ Kararla Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerini kapsayan üç aylık süreyle OHAL ilan edilmiştir. Söz konusu cumhurbaşkanı kararı Anayasa’nın 119. maddesinin emredici hükmü gereği Meclisin onayına tabi olduğu için geciktirilmeksizin Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) sunulmuş ve 9 Şubat’ta onaylanmıştır.² Bu perspektif çalışmasında öncelikle olağanüstü yönetim usullerinin modern demokrasilerdeki yeri incelendikten sonra afetin yol açtığı sorunların aşılması için OHAL uygulamasının ne gibi olanaklar sunduğu, oluşturacağı hukuki rejim ve muhtemel sonuçları ele alınmıştır.

OLAĞANÜSTÜ YÖNETİM USULLERİ

Hukuk düzenleri devletlere olağan dönemlerdeki yetkilerle aşılamayacak çok ağır, arızı ve öngörülemeyecek

1 8 Şubat 2023 tarih ve 6785 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı

2 9 Şubat 2023 tarih ve 1354 sayılı TBMM Kararı

MERT H. AKGÜN

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde almıştır. Yüksek lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi Kamu Hukuku Bölümü’nde “2017 Anayasa Değişiklikleri Sonrası TBMM’nin Yürütmeyi Denetim Araçları” başlıklı tez çalışmasıyla tamamlamıştır. Doktora çalışmalarına Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Kamu Hukuku Bölümü’nde devam etmektedir. Araştırma alanları arasında hükümet sistemleri, yeni anayasa çalışmaları, demokratikleşme, yasama faaliyetleri, yargı reformu ve insan hakları yer almaktadır.

tehditlerle³ karşı karşıya gelmeleri halinde kamu düzeninin, siyasal sistemin ve insan haklarının korunması ve işlerliğinin sağlanması için yetkilerin genişletildiği hukuki rejimler tanınmaktadır. “Olağanüstü yönetim usulleri” adı verilen bu istisnai rejimler keyfi ya da hukuk dışı uygulamalar anlamına gelmemektedir. OHAL rejimi kaynağını anayasadan almakta ve yine anayasa ve ilgili yasalar tarafından ilan edilme gerekçeleri, usulü, süresi ve kapsamı itibarıyla sınırlandırılmaktadır. Diğer bir ifadeyle olağanüstü yönetim usulleri tabii olduğu hükümler çerçevesinde uygulandıkları takdirde diğer zamanlara kıyasla daha geniş ama yine de “sınırlı” bir iktidar gücü sağlamaktadır.

Olağanüstü yönetim usulleri temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına her zamankinden daha fazla izin verir ancak bunu da düzeni ve istikrarı tesis etmek suretiyle dolaylı olarak insan haklarını korumak için yapmaktadır. Kanun nizamının ve meşru otoritenin kaybolduğu dönemler yaşam, vücut dokunulmazlığı, kötü muamele yaşağı, kişi özgürlüğü ve güvenliği

3 Kemal Gözler, olağanüstü yönetim usullerinin gündeme geleceği kriz halinin şu dört unsuru taşınması gerektiğini belirtir: tehdit, ağırlık (tehdidin vahameti), öngörülemezlik ve geçicilik. Bkz. Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Cilt 2, (Ekin Yayınları, Bursa: 2011), s. 381.

gibi en temel insan haklarının ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Olağanüstü yönetim usullerinde insanlık için varoluşsal nitelikte olan bu tehlikeleri bertaraf etmek için kimi zaman seyahat özgürlüğü kimi zamansa sözleşme serbestisi gibi haklar askıya alınmaktadır. Bu husus Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde her Yüksek Sözleşmeci Taraf, durumun kesinlikle gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklerle ters düşmemek koşuluyla, bu Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabilir.

Dolayısıyla OHAL'de hak ve menfaatlerin yarıştırılması ve daha hayati önemi haiz olanların tercih edilmesi söz konusudur. 15 Temmuz 2016 darbe girişimini hatırlayalım: İnsanların can ve mal güvenliklerinin bir kısım askeri personel tarafından ortadan kaldırıldığı bu darbe girişimi sonrasında Fetullahçı Terör Örgütü'nün (FETÖ) saldırılarına ve Türkiye'yi bir iç savaşa sürükleyebilecek kaos ortamına son vermek için OHAL ilan edilmiştir.

OHAL

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan OHAL, olağanüstü yönetim usulleri arasında almaktadır.⁴ OHAL'in uygulanmasına Anayasa'nın 119. maddesine göre şu yedi durumda karar verilebilir:

- Savaş ya da savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi
- Seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma
- Anayasal düzeni, temel hak ve hürriyetleri, ülkenin ve milletin bölünmezliğini tehlikeye düşüren yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması

⁴ Bir diğer olağanüstü yönetim usulü olan sıkıyönetim ise 2017 Anayasa değişikliği ile kaldırılmıştır. Türkiye'nin yakın tarihinde darbelere uygun bir ortam hazırladığı gerekçesiyle eleştirilen sıkıyönetimde kolluk güçlerinden askeri makamlara yetki transferi söz konusudur ve askeri mahkemelelerin görev alanı sivilere de içine alacak şekilde genişler.

- Şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması
- Doğal afet
- Tehlikeli salgın hastalık
- Ağır ekonomik bunalım

Bu koşulların herhangi birinin gerçekleşmesi halinde cumhurbaşkanı ülkenin tamamında veya bir kısmında OHAL ilan etmeye yetkilidir. Bu yetki tehdit çok yakın ve ağır nitelikte olduğu ve hızlı bir reaksiyonu gerektirdiği için pek çok ülkede yürütme organı ve parlamento arasında paylaştırılmıştır. Bazı devletlerde OHAL ilanına doğrudan devlet başkanı tarafından karar verilmesi ve ardından bu kararın meclisin onayına sunulması düzenlenmiştir. Polonya, Portekiz, Romanya, Brezilya, Macaristan, Güney Kore ve Hollanda'da olağanüstü yönetim usullerinin ilanına bu şekilde karar verilir.

Türkiye de karma yöntem olarak ifade edilebilecek bu ilan usulünü benimseyen ülkeler arasındadır. Anayasa'ya göre OHAL ilan edilmesine ilişkin cumhurbaşkanı kararı verildiği gün *Resmi Gazete*'de yayımlanır ve aynı gün TBMM'nin onayına sunulur. TBMM tatilde ise derhal toplantıya çağırılır. Meclis gerekli gördüğü takdirde OHAL'in süresini kısaltabilir, uzatabilir veya kaldırabilir (m. 119/2, 3).

Diğer taraftan devlet başkanına OHAL'e ilişkin geniş yetkilerin verildiği Fransa'da OHAL ilanı kararı cumhurbaşkanı tarafından alınmakla birlikte yasama organının onayına tabi değildir. İspanya, Almanya, İrlanda ve Güney Afrika gibi ülkelerde ise OHAL ilanında öncelikle parlamentoların karar alması gereklidir.⁵

OHAL SEBEBİ OLARAK DOĞAL AFETLER

Devletlerin karşı karşıya geldiği büyük çaptaki doğal afetler olağanüstü tedbirleri dolayısıyla OHAL ilanını gerektirebilir. Deprem, tsunami, kasırga, volkanik patlama, sel, heyelan ve orman yangını gibi afetler şiddet

⁵ Mehmet Solak, "Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılması ve Olağanüstü Yönetim Usulleri", *Konularına Göre Karşılaştırmalı Dünya Anayasaları*, ed. Semra Gökçimen, Murat Bilgin ve Kadir Candan, (TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, Ankara: 2022), s. 131-196.

ve yaygınlıklarına göre kamu kurumlarının işleyişini ve toplum hayatını derinden sarsabilir. Bu tip doğa olaylarının olağanüstü bir yıkıcılıkta geniş bir bölgeyi etkilemesi halinde hem yardım ve kurtarma faaliyetlerinin yürütülmesi hem de hukuk düzeninin korunması güçleşebilir.

Bu sebeple dünya genelinde çok sayıda demokratik devletin anayasa ve kanunlarında doğal afetler sebebiyle OHAL uygulamasına gidilmesine izin veren düzenlemeler bulunmaktadır. Hatta şartlar gerektirdiğinde doğal afetlerin en sık uygulanan OHAL sebeplerinden biri olduğu dahi söylenebilir. Örneğin İtalya 2016'de Amatrice kentini vuran ve yaklaşık 300 kişinin hayatını kaybettiği 6,2 şiddetindeki deprem⁶ ve 2022'de ise hem Ischia Adası'nda 11 kişinin hayatını kaybettiği heyelan nedeniyle⁷ hem de ülkenin bazı bölgelerindeki kuraklık sebebiyle OHAL ilan etmiştir.

ABD'de 1979-2019 arasında Ulusal Acil Durumlar Yasası (National Emergencies Act) kapsamında toplam altmış iki kez OHAL ilan edilmiştir. Örneğin Bill Clinton kuraklık,⁸ Barack Obama domuz gribi⁹ ve Donald Trump da koronavirüs (Covid-19) salgını¹⁰ sebebiyle OHAL ilan etmiştir.¹¹

Türkiye'de daha önce doğal afetler nedeniyle bir OHAL ilanına gidilmediği görülmektedir. Özellikle 17 Ağustos 1999 depreminde OHAL ilan edilmemesi, afetle mücadeleyi zaafa uğrattığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. 57. hükümetin şartları gerçekleşmesine rağmen OHAL ilanından kaçınmasının arkasında iş dünyasını ve sermaye piyasalarını ürkütme kaygısının yattığı

dile getirilmiştir.¹² Bahse konu sebeplerle koşulları ortaya çıktığı takdirde diğer bütün kurumlar gibi OHAL ilanı da bir gereklilik arz eder. Bu durumda ihtiyaç olduğu halde OHAL ilanına gitmeyen siyaset kurumu görevini yerine getirmemiş olur.

Türkiye, merkez üssü Kahramanmaraş olan 6 Şubat depremlerinde Cumhuriyet tarihinin en büyük doğal afetiyle karşı karşıya gelmiştir. 7,7 ve 7,6 büyüklüklerinde aynı gün gerçekleşen iki deprem Kahramanmaraş ile birlikte Adıyaman, Hatay, Osmaniye, Malatya, Gaziantep, Adana, Şanlıurfa, Diyarbakır, Elazığ ve Kilis'in de yer aldığı on bir ili etkilemiştir. Yaklaşık 300 kilometrelik bir fay kırılmasının yaşandığı ve 14 milyon insanın doğrudan maruz kaldığı felaket sebebiyle (19 Şubat 2023 itibarıyla) 41 bin 20 vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. 6 Şubat depremlerinin etkili olduğu bölgenin genişliği, mağdur ettiği nüfusun büyüklüğü ve şiddeti göz önüne alındığında "ağır tehdit", "öngörülemezlik" ve "geçicilik" unsurları açısından OHAL ilanını gerektiren niteliklerde olduğu açıktır.

OHAL'İN SONUÇLARI

Yürürlükteki Anayasa OHAL uygulamasında temel hak ve hürriyetlerin sınırlanabileceğini veya kullanımlarının geçici olarak durdurulabileceğini düzenlemektedir. Anayasa'nın 15. maddesindeki OHAL dönemlerinde dahi sınırlanamayan çekirdek haklar şunlardır:

- Kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz.

12 "Nesnel bir bakışla, deprem afetinden sonra hükümetin yapması gereken ilk işlerden birinin Anayasa'nın 119. maddesine dayanarak 'olağanüstü hal' ilan etmek olduğu söylenebilir. Çünkü böylece kurtarma, yardım ve 'yeniden inşa' faaliyetleri için ihtiyaç duyulan yetki, organizasyon ve kaynak konularında önemli kolaylıklar sağlanmış olacaktır. Bu durumda, hükümetin neden bu yola gitmediği sorusu zorunlu olarak zihinlere takılmaktadır. Ayrıca kamuoyunda bu talep dile getirildiği halde, hükümetin kendi tutumunun gerekçesi hakkında hiçbir açıklama yapmamış olması da ilginçtir. Bu sorunun cevabını, tabii afet sebebine dayalı olağanüstü hal rejiminin doğasında, hükümete egemen olan zihniyette ve bu zihniyeti cisimlendiren icraatlarında aramak gerektiğini düşünüyoruz. Söz konusu olağanüstü hal rejiminin nesnel etkileri ve hükümetin sermayeyle ilişkileri dikkate alındığında, şartları bu kadar olgunlaşmasına rağmen hükümetin Anayasa'nın 119. maddesini işletmemiş olmasının başlıca nedeninin, sermayeyi ürkütmemek veya en azından tedirgin etmemek olduğu sonucuna varılabilir." Bkz. "Devletin Depremle Hukuku", *Birikim*, Sayı: 125-126, (1999), s. 62-72.

6 "Italy Declares State of Emergency in Region Hit by Earthquake", *The Guardian*, 26 Ağustos 2016.

7 "Italy Declares State of Emergency in Ischia Following Devastating Landslide", *France 24*, 27 Kasım 2022.

8 "Declaration of a State of Emergency and Release of Feed Grain from the Disaster Reserve", *Proclamation No: 6907*, 1 Temmuz 1996.

9 "Declaration of a National Emergency with Respect to the 2009 H1N1 Influenza Pandemic", *Proclamation No: 8443*, 23 Ekim 2009.

10 "Declaring a National Emergency Concerning the Novel Coronavirus Disease (COVID-19) Outbreak", *Proclamation No: 9994*, 13 Mart 2020.

11 *National Emergency Powers*, Congressional Research Service, (Kasım 2021), s. 12-17, <https://sgp.fas.org/crs/natsec/98-505.pdf>, (Erişim tarihi: 21 Şubat 2023).

- Kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz.
- Suç ve cezalar geçmişe yürütülemez.
- Suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.

Bu çekirdek haklar dışındaki hak ve özgürlükler için yapılacak sınırlamalar da uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerle ve ölçülülük ilkesine aykırı olmamaktadır.

Kanun Hükmünde Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

Anayasa'nın OHAL sürecinde cumhurbaşkanına tanıdığı en güçlü yetki ise şüphesiz kanun hükmünde kararname (KHK) çıkarabilmesidir. Bu kararnamelerle ancak OHAL'in gerekli kıldığı konularda düzenleme yapılabilir. Bu şartı karşılamak koşuluyla OHAL Cumhurbaşkanlığı kararnameleri temel hak ve özgürlükleri, kişi haklarını ve siyasi hakları ilgilendiren düzenlemeleri ihtiva edebilir. Kanun hükmündeki OHAL Cumhurbaşkanlığı kararnameleri *Resmi Gazete*'de yayımlanır ve aynı gün Meclisin onayına sunulur (m. 119/5, 6).

Geçmişte çokça tartışılan önemli bir husus ise bu kararnamelerin yargısal denetime kapalı olması meselesidir. Anayasa'nın 148. maddesine göre OHAL'de ve savaş hallerinde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin şekil ve esas bakımından Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde dava açılmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi 15 Temmuz sonrasında çıkarılan OHAL kararnamelerine ilişkin verdiği kararda yargı yolunun bizzat Anayasa tarafından kapatıldığını belirterek iptal istemlerini yetkisizlik nedeniyle reddetmiştir.¹³ Öte yandan OHAL kararnamelerinin yayımlandıkları gün Meclise sunulması ve kanunlaştırılması zorunludur. Kanunlaştırılan kararnameler içinse Anayasa Mahkemesine yargı yolu açılacaktır.

Bununla birlikte 1982 Anayasası'nın ilk halinde OHAL KHK'larının Mecliste ne kadar bir sürede

görüşüleceği belirtilmediği için kararnamelerin görüşülmesi geciktirilebilmekteydi. 2017 Anayasa değişikliğiyle OHAL sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin üç ay içinde TBMM'de görüşülüp kanunlaştırılacağı aksi halde kendiliğinden yürürlükten kalkacağı öngörülmüştür. Getirilen azami üç ay koşulu OHAL kararnameleri üzerindeki yargı kısıntısını hafifletmiştir. Bu yönüyle hukuk devleti açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmelidir.

Diğer taraftan OHAL kapsamında kararname dışında ilgili yürütme ve idare makamlarının alacağı tüm kararlar idari yargının denetimine tabi olmaya devam edecektir. Bu bağlamda tüm işlemler hakkında yürütmenin durdurulması kararı verilebilir.

Gerçek ve Tüzel Kişiler için Para, Mal ve Çalışma Yükümlülükleri

Anayasa'nın işaret ettiği üzere "OHAL'de vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandırılacağı veya geçici olarak durdurulacağı, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği" 2935 sayılı OHAL Kanunu'nda düzenlenmiştir.

Kanun, OHAL'de yürütme ve idare organlarının alabileceği tedbirleri doğal afet, ağır ekonomik bunalım ve şiddet hareketleri için farklılaştırmak suretiyle üçe ayırmıştır. Buna göre yaygın şiddet olaylarında daha çok kişi hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı nitelikte önlemler öngörülürken doğal afet için ilan edilen OHAL'lerde "felakete uğrayanların kurtarılması, meydana gelen hasar ve zararın telafisi için" para, mal ve çalışma yükümlülükleriyle ilgili tedbirlerin alınabileceği belirtilmiştir. Tedbirlerin temelinde ise hayati ihtiyaçlara ivedi cevap verebilme gayesi yatmaktadır. Doğal afetin gerektirdiği ihtiyaçların öncelikle kamu kaynaklarından karşılanması esastır. Eğer bu mümkün değilse vatandaşlara ve özel kuruluşlara para ve mal yükümlülükleri getirilebilir. Ayrıca yine zaruri ihtiyaçlar öncelikle OHAL ilan edilen bölgeden karşılanmaya çalışılır eğer bu mümkün değilse OHAL bölgesine en yakın yerlerdeki kişiler için yükümlülükler getirilebilir.

¹³ Anayasa Mahkemesi, E. 2016/166, K. 2016/159, Karar Tarihi: 12 Ekim 2016.

Doğal afet sebebiyle OHAL ilan edilmesi durumunda alınabilecek tedbirler ve getirilecek yükümlülükler şu şekilde özetlenebilir:

- Acil ve hayati ihtiyaç maddeleri için kamu kaynaklarından yeterli finansman zamanında sağlanamazsa bölgedeki banka ve diğer kredi kuruluşlarının imkanları kullanılır.
- OHAL ilan edilen bölge içindeki tüm tüzel ve gerçek kişiler istenilen arazi, arsa, bina, tesis, araç gereç, yiyecek, ilaç ve tıbbi malzeme ile giyecek ve diğer maddeleri teslim etmek zorundadır.
- Şayet zaruri nitelikteki bu taşınır ve taşınmaz mallar OHAL ilan edilen bölgeden temin edilmezse yine OHAL yükümlülükleri uygulanarak en yakın bölgelerden sağlanır.
- OHAL bölgesinde bulunan 18-60 yaşları arasındaki bütün vatandaşlar OHAL sebebiyle kendilerine verilecek işleri yapmakla yükümlüdür.
- İş yerlerinde günlük çalışma saatleri artırılabilir. Bu kapsamda hafta sonu veya bayram tatilleri gibi çalışanların tatil hakları uygulanmayabilir.
- OHAL bölgesinin belirli yerlerinde ikamet edilmesi yasaklanabilir, belli yerleşim yerlerinin tahliyesine veya taşınmasına karar verilebilir. Bazı yerleşim yerlerine giriş çıkışlar sınırlandırılabilir.
- Her türlü eğitim öğretim kurumunda öğrenime ara verilebilir; öğrenci yurtları süreli veya süresiz olarak kapatılabilir.
- Eğlence ve konaklama tesisleri kapatılabilir, faaliyet zamanları değiştirilebilir veya OHAL'in gerektirdiği farklı amaçlar için kullanılabilir.
- Bölgede OHAL hizmetlerinin yürütülmesi ile görevli personelin yıllık izinleri kaldırılabilir.
- OHAL bölgesindeki tüm haberleşme araç gereçlerinden yararlanılabilir, koşulların gerek-

tirmesi durumunda bunlara geçici olarak el koyulabilir.

- Tehlike oluşturan binalar yıkılabilir; sağlığı tehdit eden taşınır ve taşınmaz mallar ile gıda maddeleri ve mahsulleri imha edilebilir.
- Belli gıda maddeleri, hayvanlar, hayvansal ürünler ve hayvan yemlerinin OHAL bölgesine giriş çıkışları sınırlandırılabilir veya yasaklanabilir.
- Sağlık, beslenme, ısınma, temizlik, ulaşım, sanayi, inşaat, tarım, aydınlanma veya kamu için gerekli her türlü maddenin üretimi, satışı, dağıtımı, depolanması ve ticareti konularında gerekli tedbirler alınabilir. Bu kapsamda ilgili işletmelere el koyulabilir, satıştan kaçınan, fahiş fiyatla satış yapan, üretimi durduran veya yavaşlatanlar hakkında fiilin niteliğine göre ve bulunduğu yerleşim yeri için hayati önem taşımadığı takdirde kapatma kararı verilebilir.
- Ulaşım araçlarının OHAL bölgesine giriş çıkışları sınırlandırılabilir; kara, deniz ve hava trafik düzenine ilişkin gerekli tedbirler alınabilir.

OHAL kapsamında para, mal ve çalışma yükümlülüğünü yerine getiren kişilere yükümlülüklerinin karşılığı olan ücret veya bedeller yasal faiziyle ödenir. Tespit olunan ücretin yeterli görülmemesi durumunda vatandaş yargı yoluna başvurabilir (2935 sayılı OHAL Kanunu, m. 16).

Adli ve Cezai Hükümler

- O Kanunu'na göre OHAL kapsamında görev yapan güvenlik güçleri ilgili kanunlardaki düzenlemeler kapsamında silah kullanma yetkisine sahiptir. Görevlendirilen kolluk ve silahlı kuvvetler personelleri hakkındaki soruşturma süreci tutuksuz olarak yürütülür (m. 23).
- OHAL kapsamında alınan tedbirlere ve verilen emirlere aykırı hareket eden kişiler bu fiilleri başka bir suçu oluştursa dahi ayrıca üç aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Halkı korku ve

panik oluşturacak şekilde ve özel olarak bunu gerçekleştirme kastıyla “asılsız, mübalağalı havadis ve haber yayan veya nakledenler, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca üç aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla” cezalandırılır. Bu suçlar basın ve yayın organları aracılığıyla işlenirse verilecek cezalar bir kat artırılır (m. 25).

Şu ana kadar yürütme organı OHAL'in sunduğu imkanların önemli bir kısmını kullanmak zorunda kalmamıştır. Nitekim OHAL'in amacına uygun olarak öncelikle kamu kaynaklarından istifade edilmiş, bunun dışında ulusal ve uluslararası çapta pek çok yardım ve kurtarma faaliyeti gönüllü olarak gerçekleştirilmiştir. Örneğin Konya Büyükşehir Belediyesi Hatay'da içme suyu altyapısı ve barınma ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yürütmüş, havalimanının hasar gören pistinin tamiri ve uçuşa açılması için Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) koordinasyonunda İGA (İstanbul Grand Airport) ve TAV firmaları seferber olmuş, çalışmalara Ankara Büyükşehir Belediyesi ekipleri de destek vermiştir. Aynı ve nakdi yardımlarda da hem gerçek hem de tüzel kişilerin önemli bir desteği söz konusudur. Türkiye'nin önde gelen pek çok özel sektör kuruluşu yardım çalışmalarına katılmaktadır.

Bununla birlikte depremin yıkıcılığı nedeniyle yardım, kurtarma, enkaz kaldırma, rehabilitasyon ve yeniden inşa faaliyetleri aylar hatta yıllar alacaktır. Böylesi kapsamlı bir afet yönetiminde önümüzdeki dönemde OHAL'in halihazırda kullanılmayan araçlarına başvurulması gerekebilir ve bunlar çalışmalarda kolaylaştırıcı bir etkide bulunabilir. Ancak halihazırda Türk milletinin bütün unsurlarıyla sergilediği birliktelik tablosu buna pek de ihtiyaç olmayacağı göstermektedir.

BEŞ OHAL KARARNAMESİ

6 Şubat'tan bugüne doğal afet sebebiyle ilan edilen OHAL kapsamında beş kararname yayımlanmıştır. 11 Şubat'ta yayımlanan 120 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile daha çok adalet hizmetlerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Öncelikle yargı alanında

yaşanabilecek hak kayıplarının önlenmesi için OHAL ilan edilen illerde adli süreler dondurulmuştur. Ancak yaklaşan cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerine ilişkin süreler istisna kapsamına alınmıştır. Söz konusu on ilde hırsızlık ve yağma suçları için gözaltı süresi 24 saatten 4 güne çıkarılmıştır. Ayrıca savcı tarafından bu sürenin 7 güne uzatılmasına da olanak tanınmıştır.

13 Şubat tarihli ve 121 sayılı OHAL kararnamesi ile sağlık hizmetlerinin aksamaması için eczanelerin faaliyetlerini yerine getirmelerini kolaylaştıracak tedbirler alınmıştır. 15 Şubat'ta yayımlanan 122 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ise kamu personellerinin yasal kısıtlamalara tabi olmaksızın OHAL bölgesinde geçici olarak görevlendirilmelerine ve statü değişimlerine dair düzenleme yapılmıştır. 17 Şubat tarihli ve 124 sayılı kararname ile bankaların OHAL süresince Bankacılık Kanunu'ndaki sınırlamalara bağlı olmaksızın AFAD'a bağışta bulunmalarına imkan tanınmıştır. Son olarak 22 Şubat'ta yayımlanan 125 sayılı OHAL kararnamesi ile deprem bölgesindeki işverenler için kısa çalışma ödeneği verilmesinin kolaylaştırılması ve işten çıkarmaların sınırlandırılarak istihdamın korunması gibi çalışma ve sosyal güvenlik alanlarına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

SONUÇ

6 Şubat depremleri sebebiyle Türkiye dünya tarihinde eşine az rastlanır bir doğal afetle karşı karşıya gelmiştir. Bu felaketin açtığı yaraları süratle sarabilmek için cumhurbaşkanının kararıyla üç ay süreyle OHAL ilan edilmiş ve bu karar Meclis tarafından onaylanmıştır. Bunu takiben beş OHAL Cumhurbaşkanlığı kararnamesi de *Resmi Gazete*'de yayımlanmıştır. Kararnemelerde Anayasa'ya ve yasaya uygun olarak bölgesel OHAL'in amacıyla uyumlu ve OHAL süresince uygulanacak düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir.

Durumun aciliyeti göz önüne alındığında OHAL kararnemelerinin önemli bir fonksiyonu yerine getirdiğini söylemek mümkündür. Örneğin 120 sayılı OHAL kararnamesi ile yargı alanında yapılan düzenlemelerin kanun yöntemiyle hayata geçirilmesi yolu tercih edilecek olsaydı öncelikle kanun teklifinin hazır-

lanması, Meclis başkanlığına sunulması, Meclis Adalet Komisyonunda bu teklifin kabul edilmesi, Genel Kurulda görüşülüp kanunlaştırılması ve cumhurbaşkanı tarafından onaylanması gerekecekti. Bu gecikmenin içinde bulunduğumuz koşullarda önemli hak kayıplarına yol açması muhtemeldir.

Bununla birlikte OHAL rejiminin yürütme ve idareye tanıdığı yetkilerin büyük bir özen ve kısıkanlıkla kullanılması gerektiğini belirtmekte fayda vardır. Önümüzdeki dönemde bölge illerinde hayat normale döndükçe yapılacak düzenlemelerde yasama yolunun tercih edilmesi gerekmektedir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)